

ילמד ענוים דרכו - שנה ב

מעמד האשה

הרב רן כלילי

1. תפארת ישראל, כח

"כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" (שמות יט, ג). במדרש (שמו"ר כח, ב): "כה תאמר לבית יעקב - אלו הנשים... ולמה לנשים תחילה, שהם מזרזות במצוות. דבר אחר: שהם מנהיגים את בניהם לתלמוד תורה. אמר רבי תחליפא דמן קסרין: אמר הקדוש ברוך הוא: כשבראתי העולם לא צויתי אלא לאדם הראשון, ואחר כך נצטווה חווה, ועברה וקלקלה את העולם. עכשיו אם איני קורא לנשים תחילה - הן מבטלות התורה. לכך "כה תאמר לבית יעקב"..."

לנשים תחילה, מפני שהן ראשונות לקבל, יותר מן האנשים. כי **הקרוב אל החומר - הוא מקבל**, כאשר ידוע, כי החומר מוכן לקבלה, וכמו שביארנו כמה פעמים. **והנשים הם חומריים ביותר, ולכך הם מוכנים אל הקבלה**. ובשביל זה, סדר העניין נותן, כי אשר הוא ממחר לקבל - הוא יותר קודם ממי שהוא מאחר, לכך הקדים הנשים תחילה. וזה שאמר שהם "מזרזות במצוות", דהיינו שמקבלים המצוות עליהן (לא בקיום המצוות אלא בקבלת המצוות). דבר אחר, בשביל שהנשים הם התחלה לתורה. **ועם שאינן בני תורה**, הם התחלה (=הכנה) לתורה, שהם מוליכין את בניהן לתורה.

והרמז בזה, כי **האשה הכנה לתורה**. כי האשה נותנת לבן (את) החומר. וכאשר **תיתן לו חומר טוב** - הוא בעל תורה ושכל זך. וכאשר **החומר אינו טוב, אז החומר מונע אותו מן התורה והשכל**. הרי האשה היא **הכנה**: "מוליכתו לתורה" (לא שמוליכה במציאות, אלא בהיותה נותנת את החומר באופן שראוי לקלוט את התורה), שהיא מביאתו על ידי הכנתה - לתלמוד תורה. וכל הכנה הוא התחלה והוא קודם, ולפיכך הקדים הנשים. ואמר רבי תחליפא, ראוי להקדים הנשים תחילה, וזה כי הגזרה והציווי שבא מן השם יתברך אל האדם (הראשון) המקבל, דבר זה הוא הברית והחיבור שיש אל השם יתברך עם האדם, אשר מקבל הגזרה. ודבר זה התבאר בכמה מקומות. מפני **שהאיש הוא יותר ראוי לברית וחיבור עם השם יתברך מאשר האשה שהיא חומרית, ואין המדרגה כל כך של הנקבה כמו הזכר**, ולפיכך נצטווה האדם תחילה (בראשית ב, טז), לפי שמדרגתו

דף מקורות

קרובה אל השם יתברך. ומפני כך קלקלה האשה, אחר שהחיבור של האשה עם השם יתברך אינה במדרגת האיש - הרי החיבור שלה (הוא) חיבור חסר. וכאשר החבור חסר, יבוא מזה קלקול שיוסר החיבור. ודבר זה היה דווקא אצל האדם (הראשון), כי לא היה מקבל החיבור בשלמות, כמו שהיו מקבלים ישראל החיבור בשלמות. ולפיכך אצל האדם היה חיבור לפי המדרגה: קודם האיש, ואחר כך האשה, הכל לפי המדרגה של כל אחד ואחד.

אבל ישראל קיבלו החיבור כאשר נתנה להם התורה. וראיה, שנתן לאדם הראשון מקצת מצוות בלבד, ולכך לא היה החיבור בשלמות. אבל ישראל שהיה להם תורה שלמה, חיבור שהיה להם הוא שלם.

ולכן ראוי שיהיה הציווי לאשה תחילה במתן תורה, שדבר זה היה החיבור בשלמות. כי האשה שאינה כל כך במדרגה, כאשר היא תקבל הגזרה, הרי החיבור בשלמות. ואחר כך נצטווה האיש בחיבור ובמדרגה יותר מן האשה.

2. שם, לז

שתי קדושות שיש לישראל, הם: מצוות לא תעשה, ומצוות עשה. וקדושת מצוות עשה יותר קדושה בהם ממצוות לא תעשה, כמו שפירשנו זה במקום אחר. כי לכך כל מצוות לא תעשה - נשים חייבות (קידושין כט.) - אשר מציאות הנשים יותר נוטה אל החומר. אבל מצוות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות (שם).

ולכך מצוות עשה דוחה מצוות לא תעשה. והם שני קדושות שיש לישראל.

3. שם, מד

וכאשר תבין דברים אלו אשר אמרנו (ש"זכור" רומז למעלת השבת על פני ימות החול במצוות הקידוש, אך "שמור" - איסור מלאכה לא מורה על מעלת קדושת השבת על פני ימות החול, כי הרבה בטלנים יש בימי החול גם כן. רק מורה מדוע ישראל דווקא קיבלו השבת באיסורי מלאכה), תוכל להבין למה בדברות ראשונות כתיב "זכור", ובדברות שניות "שמור", ולא ההפך. וזה כי לפי שפירשנו למעלה, כי משנה תורה קרובה אל המקבל - הם ישראל (כי ספר דברים הוא ביאור לשאר התורה), ואילו שאר תורה - קרובים הדברים אל השם יתברך. ולכך מצוות עשה, שיש להם מעלה יותר, קרובים אל השם יתברך. ומצוות לא תעשה - קרובים אל המקבל, ודבר זה ידוע.

ולכך אף הנשים חייבות במצוות לא תעשה (קידושין כט.). אבל במצוות עשה אין הנשים חייבות בכלום (שם), והבן זה.

דף מקורות

4. שבועות כ, ב

כדתניא: **זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו**, מה שאין יכול הפה לדבר, ומה שאין האוזן יכול לשמוע... כדבר אדא בר אהבה, דאמר רב אדא בר אהבה: נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה, דאמר קרא: זכור ושמור, **כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה**, והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו נמי בזכירה.

5. תפארת ישראל, ד

דע, כאשר רצה השם יתברך לזכות את האדם, שיקנה הנצחיות על ידי מצוות ה-לוהיות, **אי אפשר שיקנה אותו (אלא) רק על ידי שני מיני מצוות:**

החלק האחד - **שלא יהיה משנה את מציאותו אשר נברא עליו**, כי אם משנה את מציאותו אשר נברא עליו, הרי יש לו שינוי מה שהוא ראוי למציאות האדם ויבא הפסד למציאותו. - ואלו הם מצוות לא תעשה. **שכל אלו המצוות הם שלא יצא האדם מן מה שהוא ראוי אל מציאותו**, כבעילת איסור וגזל וגניבה וכיוצא בהם מן המצוות. אף כי אנחנו לא נדע טעם המצוות מכל מקום נדע בהם שכל מצוות לא תעשה הם **יציאה מן יושר המציאות**, (על פי) מה שהשכל מחייב, והיציאה מן יושר המציאות - הוא הפסד ואיבוד אליו (=למציאות). החלק השני - הם מצוות עשה, שכבר אמרנו כי אין האדם במדרגתו האחרונה ה-לוהית, וכאילו הוא "בכוח" בלבד, וצריך **שיקנה השלמות בפועל על ידי המצוות ה-לוהיות**. וכמו שהתבאר לך למעלה בפרקים הקודמים, שאף אם האדם קונה העולם הזה הטבעי החומרי - לא קנה עולם הבא שאינו גשמי, כי אם על ידי הפעולות ה-לוהיות ועל ידם יזכה לעולם הנבדל.

6. דרך השם א, ד, ב-ד

הנשמה עצמה, אע"פ שבעצמה היא זכה ועליונה, הנה בהכנסה בגוף החומרי והסתבכה בו, נמצאת גרושה ודחוויה מעניינה הטבעי אל עניין הופכי לו, וכבושה בו **בכוח מכריח, לא תוכל לצאת ממנו** אלא אם כן תתאמץ בכוח חזק מן הכוח המכריחה. ובהיות **שגזר האדון ב"ה שהרכבה זו של גוף האדם ונשמתו לא תיפרד מעולם** [פירוש - כי פירוד המיתה אינו אלא דבר לפי שעה עד תחית המתים, אך אחר כך צריכה לשוב לגוף ושניהם יתקיימו יחד לנצח נצחים] הנה מוכרח שתשתדל הנשמה ותתחזק, ותהיה **הולכת ומחלשת את כוח חושך החומריות, עד שיישאר הגוף בלתי חשור**, ואז יוכל להתעלות הוא עמה וליאור באור העליון, תחת מה שהיתה מתחשכת ונשפלת היא עמו בתחילה...

דף מקורות

מעומק עצת חכמתו ית' היה לסדר הדברים באופן, שאף בהיות האדם שקוע בחומר בהכרח כמו שכתבנו, **יוכל מתוך החומר עצמו והעסק הגופני, השיג את השלמות והתעלות אל הזוך ואל המעלה**. ואדרבא, השפלתו תהיה הגבהתו, **ומשם יקנה יקר וכבוד שאין כמוהו**, בהיותו הופך **את החושך לאור** ואת הצלמוות לנוגה יזרח. וזה כי שם ית"ש **גבולות וסדרים** לאדם, בתשמיש שישתמש מהעולם ובריותיו... יהיה אותו הפועל הגופני וחומרי עצמו - פועל שלמות, ובו יתעצם באדם מציאות שלמות ומעלה רבה, **יתעלה בו ממצבו השפל ויתרומם ממנו...** סידר לו **סדרים** והגביל לו **גבולות**, אשר בשמרו אותם - **יתעצם** בו כל מה שצריך מן **המעלה האמיתית** שזכרנו, **וישולל** מעניינו כל מה שהוא **הרחקה** מן הדבקות העליון. ואילו לא היתה הגזרה גזורה שימות, על ידי המעשים האלה - היתה **הנשמה** מתחזקת, וחושך **הגוף** מתחלש, באופן שהיה מזדכך על ידה זיכוך גמור, **ומתעלים שניהם אל הדביקות בו ית'**. ולפי שהגזירה גזורה, אין הדבר נעשה בפעם אחת, אך על כל פנים מתחזקת הנשמה בעצמה, והגוף מזדכך בכוח, אע"פ שאינו נעשה בפועל. וקונה האדם מצב שלמות בכוח שיצא אחר כך לפועל בזמן הראוי לו. הסדרים והגבולות האלה, הנה הם כלל המצוות העשין והלאוין. אשר כל אחת מהם מכוונת אל תכלית היקנות באדם והעצים בו אחת **ממדרגות המעלה** האמיתית שזכרנו, והסרת אחד מענייני **החושך והחסרונות**, על ידי פועל המצות עשה ההיא, או המניעה מן הלא תעשה.

7. שם א, ג

גזרה החכמה העליונה שיהיה האדם מורכב משני הפכים: דהיינו מנשמה שכלית וזכה, וגוף ארצי ועכור, שכל אחד מהם יטה בטבע לצדו. דהיינו הגוף - לחומריות, והנשמה - לשכליות. ותמצא ביניהם מלחמה, באופן שאם תגבר הנשמה, **תתעלה היא ותעלה הגוף עמה**, ויהיה אותו האדם המשתלם בשלימות המעותד, ואם יניח האדם שינצח בו החומר - הנה **ישפל הגוף ותשפל נשמתו עמו...** שהנשמה כל זמן היותה בגוף בעוה"ז **שהרע דבוק בו**, שאי אפשר שיפרד ממנו לגמרי, **תהיה גם היא חשוכה ועמומה**. ואע"פ שעל ידי המעשים הטובים שהאדם עושה קונה היא בעצמה שלמות יקר, לא יוכל הדבר להגלות, **ולא תוכל להזדהר בזוהר שהיה ראוי לה להזדהר**, כפי היקר ההוא שהיא משגת באמת, אלא הכל נשאר כבוש בעצמותה עד הזמן שינתן להגלות. ואולם אין העכבה מצדה כלל, כי אם מצד הגוף כמ"ש, **והוא עצמו מפסיד בזה**, שלא יקבל כל אותו הזמן **הזיכוך** שהיה ראוי שיקבל כמ"ש.

אמנם **גם היא מפסדת**, שהיא כבושה בעצמה ואינה יכולה לפשט זהרירה. ועוד, **שאינה פועלת הפעולה הראויה לה, שהיא זיכוך הגוף**. ואילו היתה פועלת אותה, היתה **משתלמת בזה** שלמות גדול, מצד מהות הפעולה עצמה, שהרי פעולת שלמות היא היות **מטיב ומשלים זולתו**. ועוד שזאת היא הפעולה הנאותה לה לפי טבעה

דף מקורות

וחוקה, שלכך נוצרה, וכל נברא משתלם כשפועל מה שחקק לו בוראו ית' שיפעל, וחסר משלמות כל זמן שלא יפעלהו.

8. שמואל א, ל

כי כחלק הידד במלחמה וכחלק הישב על הכלים יחדו יחלקו. ויהי מהיום ההוא ומעלה וישמך לחק ולמשפט לישראל עד היום הזה.